

Művészet

KENNETH FRAMPTON:

A modern építészet kritikai története

Ha akképp vélekedünk, hogy az ember alkotta világ története nem beszélhető el egységes történelmi képletekbe ágyazottan, azt is el kell fogadnunk, hogy a társművészetek sem tekinthetők egyetlen, átfogó folyamat szerves alkotórészeinek, egyazon jelenségkör eltérő, mégis egyetlen mintára visszavezethető megnyilvánulásainak. Sokkal inkább összefüggő, mégis összehangolhatatlan történelmeknek, melyek bármily szorosan kapcsolódnak is egymáshoz, nem írhatók le az átfedés, a megfelelés vagy a puszta időbeli eltolódás fogalmaival. A szélesebb körű kulturális változások elemzése ezért mindig olyan világokat kapcsol egymáshoz, amelyek felől a változások mibenléte is másképp látszik. Az irodalom sajátos történetiségében otthonos olvasó számára föltűnhet, hogy az építészet története az irodalométól egészen eltérő kulturális rendszerek összjátékában ölt alakot, körük a régészettől a közegészségügyön át a sorozatgyártási technológiáig terjed.

A modern építészet kritikai története szerzője mindezekkel rokon

megfontolásból indul ki, amikor azt állítja, hogy „mindenfajta történetírás” csak „mozaikszerűen összeálló” történetet alkothat, amelynek mintázata „viszonylag rövid időszak során is átrendeződik”. A könyv fölépítése valóban mozaikszerű, a modern építészet történetét rövid, egységes folyamatrajzzá nem szerveződő, töredékszerűen egymáshoz illeszkedő fejezetekben vázolja föl. Kenneth Frampton munkájának erénye, hogy a hagyományostól eltérő szerkezetet összekapcsolja az áttekinthetőség és az ismeretgazdagság követelményével. Írásmódja egyszerre szakszerű és szélesebb közönséghez szóló. A könyv egészében azonban sajátos kettősség figyelhető meg: első része, amely a *Kulturális változások és technikai előfeltételek 1750–1939* címet viseli (s nem pusztán a modern építészet korának tekintett időszakot, de tágabb előzményeit is bemutatja), egyfajta előzetes keretként az építészet külső feltételrendszerének változásaiba nyújt betekintést.

A városiasodást, az iparosodást és az általánosabb művészeti-esztétikai ízlés alakulását az első fejezet egységes folyamatként elbeszélhető kerettörténetként mutatja be. A mozaikszerűen elbeszélte második és harmadik rész, a *Kritikai történet 1836–1967* és a *Kritikai értékelés és*

áttekintés az 1990-es évekig ekképp az építészet tágabb kulturális környezetének különmemű elemekből összerakott, többé-kevésbé mégis egységes történetébe illeszkedik. A két utóbbi fejezet földrajzi és kulturális értelemben is tagolt, többközpontú együttesként kezeli a nyugati világ építészetét. A mozaikszerű bemutatás – történeti értelemben is – egységes kerete arra a meggyőződésre (a Frankfurter Iskola szerzőinek elgondolásaira) épül, hogy az építészet, amely a többi művészetnél jobban rá van utalva az iparosodás fejlődésére és a növekvő városiasodásra, egyben kritikája is önnön külső feltételrendszerének.

KÉKESI ZOLTÁN

(TERC, Budapest, 2002, 501 oldal, 3400 Ft)

SZERVÁTIUSZ KLÁRA:

***Az idő kapujában*
(Szervátiusz Tibor
szobrairól)**

Az idő kapujában címet viselő könyv nem is annyira képzőművészeti album, mint inkább a befogadók és az alkotó által közösen megrajzolt Szervátiusz-portré, amelyben egyrészt a könyvben olvasható íráson, másrészt az albumban taglalt és megjelenített műveken keresztül a szobrász emberi és művészi élettraj-

za, állásfoglalása, ars poeticája, erkölcsi-etikai-esztétikai értékrendszere összegződik. *Az idő kapujában* tekinthető úgy is, mint Szervátiusz Tibor művész-ségének megfogalmazása és egy minden értelemben nemességet képviselő arc meghatóan nyílt, őszinte elénktráása.

Szervátiusz Tibor portréjának emberi-művészi kontúrjait a kötet írásai rajzolják meg: szó esik az albumban szereplő alkotások szinte mindegyikéről (Szervátiusz Klára: *Az idő kapujában*), a művész esztétikai nézeteiről (Szervátiusz Tibor: *Valóság és művészet*), emberi-erkölcsi hovatartozásáról (Babiczy Klára, Sz. Barna Klára beszélgetései), munkásságának áttekintéséről (Losonci Miklós írása), a befogadói viszonyulásokról, deklarációkról, emóciókról (Gombos Gyula előszava, Sándor András és Lisztóczy László beszéde, Babiczky Tibor a művészhez írott verse, Bartis Ferenc írása), a szervátiuszi művészet jelentőségének méltatásáról (dr. Ladocsi Gáspár fohásza, Rockenbauer Zoltán beszéde).

Az írárok által megfestett kontúrvonal azonban korántsem határvonalat jelent: a kontúron belüli és azt körülölelő teret az albumban szereplő alkotások jelentik, amelyben minden kimondott szónál pontosabban fogalmazódik meg: kicsoda, milyen ember és milyen művész is Szervátiusz Tibor. Az albumban megjelenő szobrok átfogó képet